

کنفرانس منطقه‌ای ایده‌برداری و گذشت در آسیای مرکزی و مشکلات اولیه پیشگیری از منازعات قومی^۱

کنفرانس ایده‌مُدارا و پیشگیری از منازعات در تاریخ ۷۵/۳/۱۵ با سخنان مشاور مخصوص دبیرکل سازمان علمی، فرهنگی و آموزشی ملل متحد UNESCO، معاون نخست‌وزیر خانم جنگاراچوا، آقای عبدالرزاقوف، دبیر تشکیلات دولت و آقای ارکین مورات رئیس دفتر نمایندگی UNDP در قرقیزستان کار خود را شروع نمود، علاوه بر مقامات دولتی از کشورهای آسیای مرکزی و CIS تنی چند از سیاستمداران، جامعه‌شناسان، نمایندگان اقوام، رهبران دینی، نمایندگان مجلس، استادان و محققان از کشورهای مختلف در این سمینار حضور داشتند.

آقای عبدالرزاقوف پیام رئیس‌جمهوری قرقیزستان را خطاب به کنفرانس بیان کرد و از قول رئیس‌جمهور گفت: ما در ابتدای راه توسعه و نوسازی هستیم و برای این منظور تساهل و دوستی اقوام و مذاهب نقش مهمی در ثبات و توسعه کشور دارد. تقویت و توسعه شیوه‌گفتگو و پذیرش فرهنگهای متعدد با تساهل، صلح و دموکراسی یک ضرورت و نیاز جدی برای منطقه آسیای مرکزی است. وی از طرف آقایف مراتب تشکر خود را از یونسکو بخاطر برگزاری این کنفرانس و از حضار برای شرکت در آن اعلام داشت. آقای ارکین مورات، پیام پطرس غالی را قرائت نمود و اعلام کرد که سازمان ملل از صلح، دموکراسی و امنیت در قرقیزستان حمایت می‌کند. وی گفت فروپاشی شوروی مشکلات زیادی را به وجود آورد و اضافه نمود در سال ۱۹۳۲ طی نامه‌ای انیشتن از فروید درخواست کرد که در رابطه با علل نزاعها تحقیق کند، فروید در پاسخ نوشت که اقوام و نژادها علت درگیری‌ها هستند. من می‌خواهم بگویم آن عاملی را که انیشتن دنبال آن بود، اقوام و ملیتها نیست. انسان ذاتاً موجودی است که انگیزه‌های محبت و دوستی و نوعدوستی در او نهفته است. راه‌حل این است که از طریق رشد دموکراسی و آموزش، اصل تحمل‌پذیری پذیرفته شود. بدون صلح، دموکراسی و ثبات توسعه پایدار بی‌معنی است. با توجه به این اصل که انسانها ذاتاً درنده‌خو نیستند و در محیط تغییر می‌یابند می‌توان نزاعها را از میان برد نه تنها در آسیا بلکه در جهان.

آقای لومیکو مشاور ویژه دبیرکل یونسکو در حقوق بشر پیام آقای فدریکو مایور دبیرکل

۱. ابن‌گزارش توسط آقای محمد عجم کارشناس سفارت جمهوری اسلامی ایران در بیشکک تهیه شده‌است.

یونسکو را برای حضار قرائت کرد. در این پیام آمده است از طرف سازمان ملل سال ۹۵ سال تساهل و بردباری شناخته شد و از طرف سازمان ملل به یونسکو مأموریت داده شده که در خصوص این مسئله مهم تحقیق و تفحص نماید و آموزشهای لازم را در این زمینه تدارک کند و براساس قطعنامه سازمان ملل یونسکو هماهنگ‌کننده این مسائل گردید. در حال حاضر در هفت منطقه جهان درگیری و جنگ در جریان است، اگر حقوق بشر رعایت نشود اگر مردم و اقوام مختلف اختلافات همدیگر را تحمل نکنند جنگ و درگیری و نزاعهای قومی شکل می‌گیرد و انسانها به قتل می‌رسند. کودکان، سالخوردهگان و اقشار ضعیف بی‌سریانه و آواره می‌شوند. جهان نگران این مسائل است ما باید با این موضوع علمی برخورد کنیم، ما باید زبان همدیگر را بفهمیم، همدیگر را درک کنیم و راههای جدید تفکر در میان ملل را دریابیم. روز ۱۶ نوامبر هر سال روز تساهل نام‌گذاری شد. این ابتکار یونسکو بود و ما به آن افتخار می‌کنیم، ما در اجلاس پینجاهمین سالگرد سازمان ملل قطعنامه مدارا (تساهل^۱) را ارائه کردیم که به اتفاق آرا پذیرفته شد و به ۶ زبان زنده دنیا منتشر گردید. وی گفت نتایج و توصیه‌های این کنفرانس نه تنها برای شرکت‌کنندگان و منطقه آسیای مرکزی بلکه برای غنی کردن تجربیات محققان سراسر دنیا برای توسعه ایده تساهل و فرهنگ صلح و دوستی در تحت سیستم جامعه با فرهنگهای متعدد و کثیرالاقوام ارزشمند خواهد بود.

همچنین آقای لومیکو اعلام کرد یونسکو از ابتکار کشورهای چین، روسیه، قرقیزستان، قزاقستان و تاجیکستان برای حل اختلافات مرزی و انعقاد پیمان شانگهای حمایت می‌کند. سپس چنگیز آیتیماتوف، (نویسنده سرشناس، مشاور رئیس‌جمهور و سفیر فوق‌العاده قرقیزستان در هلند، لوکزامبورگ و جامعه اروپا) سخنانی ایراد کرد وی از محبت‌های بیکران سخنرانان که مرتباً از وی نقل قول می‌کردند تشکر کرد و گفت: مرا به یاد جنگ اوش انداختید، ضایعه تأسفباری بود دولت نمی‌توانست جنگ را مهار کند من و چند نفر از ادیبان به اوش رفتیم و با خانواده‌های کشته‌شدگان اظهار همدردی کردیم. در مصاحبه تلویزیونی شرکت کردیم ما جایگاه تاجیکها یا قرقیزها را نپذیرفتیم ما واسطه و میانجی بودیم، با روح عالی رفتیم و با کمک خداوند جنگ مهار شد. ۶ سال از آن فاجعه گذشت و الحمدلله الان آن ریشه‌های نفرت فراموش شده، وی سپس به توضیح مفهوم مدارا (تساهل) پرداخت و گفت تساهل یعنی احترام متقابل همه ملتها، وی همچنین گفت وضعیت ایفورها حالتی نزدیک به جنگ است، سپس

نماینده اویغورها سخنانی ایراد کرد و به تشریح وضعیت اویغورها پرداخت. سپس استاد دانشگاه تاجیکستان که در کنفرانس شرکت داشت سخنرانی نمود. وی گفت نظر رئیس جمهور ما صلح است، تفاهم و بردباری است اما کسانی می‌گویند اول جنگ و بعد صلح، صلح بدون جنگ بی‌معناست، وی سپس با استناد به آیات قرآن و احادیث استدلال نمود که اسلام خواهان صلح و بردباری و تساهل است. وی برای اثبات گفته‌های خود همچنین از اشعار فردوسی، حافظ، ابن‌سینا، مولانا، سعدی و سنائی کمک گرفت و به تفسیر این شعر از حافظ پرداخت: آسایش دو گیتی تفسیر این دو حرف است، با دوستان مروت، با دشمنان مدارا. وی گفت تاریخ و ادبیات غنی ما الگوهای سرشناس زیادی در این زمینه دارد، وی گفت به نظر من این توهین و اشتباه است که درگیری و جنگهای انسان را به حیوانات تشبیه می‌کنند؛ زیرا حیوانات با هم نوع خود دوستی و مدارا دارند و هیچ‌گاه درگیر نمی‌شوند.

سپس مدیر مؤسسه نظرسنجی قرقیزستان سخنرانی نمود، وی گفت اگرچه قرقیزستان الان آرام است؛ ولی ۱۰۰ کانون بحران در آن وجود دارد. تا دو سال دیگر در جنوب جنگی بین اقوام روی خواهد داد، در منطقه ایسیکول وضع بحرانی است. مافیا در مرکز قدرتمند شده است، البته مافیا از خود حکومت، ریشه گرفته است. گسترش فقر و بیکاری زمینه‌های لازم را برای نزاع به وجود آورده است. مردم روزبه‌روز اعتماد خود را به دولت از دست می‌دهند، گروههای قومی جاه‌طلب سعی می‌کنند قدرت را در دست قوم و ملیت خود قبضه کنند و ملیتهای دیگر رانانیده بگیرند، شعارهایی از قبیل قرقیزستان برای قرقیزها از طرف حکومتی که مدعی دموکراسی است دامن زده می‌شود و اقلیتهای دیگر که در ساخت و توسعه این جمهوری نقش داشته‌اند را نادیده می‌انگارد.

در دو روز برگزاری سمینار ۱۰ نفر تحقیقات خود را در خصوص علل نزاعها ارائه کردند عده‌ای بر مشکلات روحی و عوامل روانی، عده‌ای بر مسائل اقتصادی، سیاسی و یا اجتماعی تأکید داشتند، عده‌ای از سخنرانان نیز عوامل فرقه‌ای را به عنوان عامل مهم قلمداد می‌کردند. مرالیف، استاد دانشگاه ملی قرقیزستان گفت: در کشور ما ملیتهای متفاوتی وجود دارد؛ کشور ما نیز مانند سایر کشورهای آسیای مرکزی موقعیت آسیب‌پذیری دارد. در کشور ما دهها گروه و فرقه مذهبی فعال هستند. تعدادی از آنها هیچ‌گونه سابقه قبلی ندارند. ما در دموکراسی نوپای خود دچار تناقض هستیم. ترکها و آمریکایی‌ها، هرکدام شیوه زندگی خود را می‌خواهند به ما بقبولانند، مثلاً آمریکایی‌ها در مورد نفوذ ایران به ما هشدار می‌دهند و می‌گویند ایران پل مطمئنی برای روابط با دنیا نیست. ایران مرکز اسلام سیاسی و بنیادگرایی است. آمریکایی‌ها و

سازمانهای بین‌المللی به ما توصیه می‌کنند که از طریق راههای ایران ارتباط نداشته باشیم. ترکها با تلویزیون خود راه و رسم خود را تبلیغ می‌کنند، ما نمی‌دانیم که آینده ما چگونه می‌شود؛ ولی می‌دانیم تناقض و پتانسیل بحران وجود دارد، بنابراین یونسکو یک مؤسسه‌ای که با شیوه‌های علمی به بررسی علل نزاع راه‌حلهای آن پردازد را در جمهوری ما دایر می‌نماید.

این فکر بسیار خوبی خواهد بود. ما باید نگران آینده صلح و ثبات خود باشیم. ممکن است بحرانهای منطقه‌ای به کشور ما نیز سرایت کنند.

ناطق دیگر آقای نجارف از ادیبان سرشناس روسیه بود. وی ضمن تقدیر از چنگیز آیتیماتوف بخاطر اینکه کتابهای متعدد او باعث ارتقای سطح دانش و آگاهی فرهنگی مردم و حسن تفاهم بین ملت‌های شوروی سابق گردیده‌گفت، هیچ تمدنی نباید به دیگران تحمیل شود و هیچ تمدنی نباید خود را برتر از دیگر تمدنها بداند. همچنین اقوام نیز نباید خود را بالاتر بدانند. تمدن میراث مشترک همه خلقهای جهان است، همه در آن سهیم هستند. مثلاً ایده نژاد خالص دیگر امروز کاملاً غیرملی است. ما باید درک علمی از پدیده‌ها داشته باشیم. در یکصد سال اخیر همه اقوام با هم مختلط شده‌اند. نژاد و تمدن واحد وجود ندارد. پس از فروپاشی شوروی خلاء معنوی در منطقه به‌وجود آمده که جاه‌طلبی‌ها و قوم‌گرایی‌ها می‌تواند جای آن را پر کند، الان خلاء معنوی و اخلاقی وجود دارد؛ در دوره سوسیالیزم جایی برای قوم‌گرایی وجود نداشت. ما باید به انسان فکر کنیم، مذهب می‌تواند مهمترین نقش در همبستگی داشته باشد و ما باید به اخلاقیات برگردیم، آموزش، علم، دین و هنر و این عوامل را بجای عوامل تفرقه‌آمیز قرار دهیم. ما باید بر ارزشهای مشترک همه جوامع تأکید کنیم و ارزشهای افتراق‌آمیز را برتری ندهیم.

آقای کیم سان بای مفتی اعظم قرقیزستان طی سخنانی با استناد به آیات قرآن و احادیث اعلام کرد که اسلام دین اخوت و برادری است، و جنگ و نزاع را محکوم می‌کند. اصلاً در دین اسلام بخشی از سال، ماه حرام اعلام شده است؛ یعنی در این ماهها جنگ حرام است. وی با اشاره به تاریخ اسلام در قرقیزستان و مسیحیت در قرقیزستان گفت که تاریخ گواهی می‌دهد که این دو مذهب ریشه‌دار در طول تاریخ با هم زندگی مسالمت‌آمیزی در این منطقه داشته‌اند. اما وی نیز هشدار داد که ممکن است، تبلیغات بعضی از فرقه‌های تازه تأسیس موجب درگیری شود. وی به چند نمونه از این درگیری‌ها اشاره کرد و گفت که در منطقه ایسیکول، بعضی فرق جوانان مسلمان را جذب کرده‌اند و این جوانان از طرف خانواده‌هایشان طرد شده‌اند. وی گفت: در جنوب جمهوری نیز تنشهایی وجود دارد که ما با ظرافت خاصی مسائل را دنبال می‌کنیم. امیدواریم با کمک دولت در این جمهوری نمونه کاملی از برادری و اخوت بین ادیان آسمانی

به وجود آوریم.

در کنفرانس موضوعات ذیل مورد بررسی قرار گرفت:

۱. نقش ایده مدارا و بردباری در حفظ صلح و ثبات اجتماعی؛

۲. مدارا و بردباری به عنوان عامل اصلی و کلید ایجاد جو رضایت و خشنودی میان اقوام

و گروه‌های اجتماعی؛

۳. ابعاد فرهنگی و اجتماعی مدارا؛

۴. روند مهاجرت در آسیای مرکزی؛

۵. مدارا در متن رعایت حقوق بشر؛

۶. پدیده مدارا، مکانیزم‌ها و شیوه‌های پیشگیری از نزاعهای اجتماعی.

همچنین در دو گروه کاری موضوعات ذیل بررسی گردید:

۱. شیوه‌های حفظ جو صلح و دوستی میان اقوام و بررسی تجارب پیشگیری از

منازعه‌های داخلی و خارجی؛

۲. مشکلات ناشی از سلطه‌جویی و غلبه‌گرایی میان مذاهب در آسیای مرکزی.

همچنین در اعلامیه و گزارش نهایی کنفرانس از دولتها و ملت‌های آسیای مرکزی خواسته

شده است که همه ابزارهای لازم را برای توسعه ایده مدارا و بردباری به کار برند، از طرح

شعارهای قومی بپرهیزند و اختلافات قومی، نژادی و دینی و سنت‌های همدیگر را محترم

شمارند. همچنین از همه دولتها خواسته شده که اصول اعلامیه مدارا (تساهل) را رعایت کنند و

آن را در برنامه‌های آموزشی بگنجانند و جهت جلوگیری از بروز خشنونت در منطقه آسیای

مرکزی به ارتقای سطح آموزش این منطقه توجه لازم را مبذول دارند.

۳. به طور کلی سخنرانان بر این نکته تأکید کردند که درگیری‌های قومی و یا مذهبی به

شیوه‌های حذف، تلفیق، ادغام، شبیه‌سازی و یا جداسازی آنها از یکدیگر ریشه کن نمی‌شود در

دنیاى فعلی و مخصوصاً آسیای مرکزی که مرکز سکونت اقوام متعدد است برای پیشگیری از نزاع

نمی‌توان اینگونه شیوه‌ها را به عنوان راه‌حل نهایی عملی کرد؛ اما می‌توان مشکلات قومی را با

مدیریت و هدایت صحیح کم‌رنگ ساخت. راه‌حل سیاسی و ایجاد کنفدراسیون و فدرالیسم و

مناطق خودمختار، خودگردان و غیره اگر چه راه خوبی است ولی راه‌حلی نهایی نیست و فقط

این شیوه‌ها در کشورهای پیشرفته‌ای مانند سوئیس، سوئد و... جواب داده است. به هر حال

سخنرانان پس از بحث و بررسی تجارب کشورهای مختلف به این نتیجه رسیدند که در آسیای

مرکزی کانونهای بحرانی زیادی وجود دارد و تنها راه و ارزانت‌ترین شیوه و کلید این معما مدارا و

تساهل است. اما اینکه چگونه اصل مدارا عملی شود موضوعی بود که سخنرانان شیوه‌های مناسبی را نتوانستند ارائه نمایند؛ زیرا تساهل نیز نزد هر فرد دارای مفهوم خاصی است و هر کسی از آن تعبیری دارد. بعضی تأکید می‌کردند اصل تساهل با آموزش به دست نمی‌آید؛ بلکه محصول جهان صنعتی است و این در طول زمان ایجاد می‌شود. تعدادی نیز نظراتی بر خلاف این مسئله داشتند و معتقد بودند که مدرنیسم بیشتر به عدم بردباری منجر شده؛ به طوری که اکثر نزاعها و جدالهای قومی و رقابتهای فرقه‌ای در قرن حاضر اتفاق افتاده است. سخنرانان همچنین تأکید کردند که سازمان ملل می‌تواند در ایجاد پلورالیزم و تساهل نقش کلیدی داشته باشد.

۴. سخنرانان از دولتها خواستند که اصل تساهل را سرلوحه کار خود قرار دهند تا مردم نیز از این اصل تبعیت کنند و اگر فقط دولتها این اصل را توصیه کنند و خود به آن عمل نمایند این موضوع بی‌مفهوم خواهد بود و از دولتها خواستند که از برتری دادن یک قومیت بر اقوام دیگر و به طور کلی نژادپرستی قوم‌گرایی، محل‌گرایی و... بپرهیزند و همه اقوام ساکن در کشور را به عنوان پدیده واحد بنگرند. همچنین تأکید شد که اکثر نزاعها در تاریخ گذشته ریشه دارد لذا تاریخ‌دانان و مورخان و جامعه‌شناسان کشورها از آموزشهای تفرقه‌آمیز تاریخی بپرهیزند و ظلم و ستمها و مظلومیتها و محرومیتهای گذشته که بر اقوام تحمیل شده را به فراموشی بسپارند.

۵. همه سخنرانان به نوعی از چنگیز آیت‌ماتوف که ریاست جلسه مقدماتی را به عهده داشت بخاطر اندیشه‌هایش در توسعه اصل دوستی میان ملل و اقوام تقدیر کردند، وی نویسنده دهها کتاب و رمان است و کتابهایش در سراسر جهان و مخصوصاً کشورهای مشترک‌المنافع شهرت دارد. وی در سال ۱۹۸۹ به همراه عده زیادی از آزادی خواهان شوروی سابق در راهپیمایی از بیشکک تا دریاچه ایسیکول در شرق قرقیزستان (۳۰۰ کیلومتر) شرکت نمود و آن اجتماع به اجتماع ایسیکول معروف شد، و در حال حاضر به یک مجمع بین‌المللی تبدیل شده است که هفتمین سال آن امسال در پاریس برگزار خواهد شد، چنگیز در حال حاضر مشاور رئیس‌جمهور قرقیزستان، سفیر فوق‌العاده در هلند، لوکزامبورگ، بلژیک و نماینده دائم قرقیزستان در اتحادیه اروپا و ناتو می‌باشد.

۶. در طول سال جاری حداقل ۵ سمینار و کنگره منطقه‌ای و یا بین‌المللی در قرقیزستان برگزار شده که می‌توان بیشکک را شهری فعال در این زمینه دانست. سازمانهای بین‌المللی قصد دارند بعضی از اجلاسهای منطقه آسیایی را در این شهر برگزار نمایند و بنابراین بتدریج بیشکک به شهری فعال در امور سیاسی، اجتماعی در منطقه آسیای مرکزی تبدیل می‌شود.

پروشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی